

6. Dworkin, R. M. (1977). *Taking Rights Seriously*. Cambridge. Harvard University Press.

7. Educator Misconduct Brochure. Retrieved on September, 10, 2021.

8. Hart, S. P. and J. D. Marshall (1992). The question of teacher professionalism, (ERIC Document Reproduction Service No. ED349291).

9. Keser, S., Kocabaş, I, & Yirci, R. (2013). The ethical perceptions of elementary school teachers in the triple perspective classification of ethics. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 4 (3), P. 1–16.

10. LaMorte, M. W. (2005). *School law: Cases and concepts* (8th ed.). Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.

11. Mayhew, M. J., & King, P. (2008). How curricular content and pedagogical strategies affect moral reasoning development in college students. *Journal of Moral Education*, 37 (1), P. 17–40.

12. Maxwell, B., & Schwimmer, M. (2016). Professional ethics education for future teachers: A narrative review of the scholarly writings. *Journal of Moral Education*, 45 (3), P. 354–371.

13. New Testament (1993). International Bible Society. 580 p.

14. Rogers, W., Welb, J. (1991). The ethic of caring in teacher education. *Journal of Teacher Education*. 42 (3), P. 173–181.

15. Rich, J. M. (1984). *Professional ethics in education*. Springfield, IL, C. C. Thomas.

16. Shandruk, S. I. (2012). *Tendencies of professional training of teachers in the USA*. Kirovohrad: Imex-LTD.

17. Smith, A. E., P. D. Travers, et al. (1990). *Codes of ethics for selected fields of professional education*. St. Louis, University of Missouri, School of Education.

18. *Standards for Short-term TEFL/TESL Certificate Programs with program assessment*, 2015. Alexandria: TESOL International Association.

19. *The Ethics Codes Collections*. Retrieved September 10, 2021.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БУЛАХ Валентина Петрівна – аспірант кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.
Наукові інтереси: професійна освіта, компаративна педагогіка, професійна культура викладача.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BULAKH Valentyna Petrivna – Postgraduate Student of the Department of Pedagogy and Management of Education of the Central Ukrainian State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko.
Circle of scientific interests: professional education, comparative pedagogy, professional teacher’s culture.

Стаття надійшла до редакції 01.09.2021 р.

УДК371.124

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-199-191-196

ГОРНАР Ірина Ігорівна – здобувач кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3911-7081>
 e-mail: irinagornar1997@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. В умовах сьогодення актуальність проблеми особливості професійного розвитку особистості зумовлюється особливостями суспільства, зокрема нестабільністю, невизначеністю практично в усіх сферах життєдіяльності людини. Проблема особистісно-професійного розвитку містить основну суперечність професіонала-суб’єкта – між вимогами до професійної діяльності, що виявляються в чіткому, часто жорсткому алгоритмові її виконання, і творчими, оригінальними результатами діяльності із саморозвитку й самовдосконалення. Наукова актуальність, недостатня теоретична й методична розробленість порушеної проблеми, доцільність пошуку ефективних напрямків

особливостей професійного розвитку особистості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливий інтерес щодо проблеми самореалізації викликають вітчизняні наукові дослідження останніх років таких учених: А. Калініченко, В. Радул, І. Краснощок, Л. Іванцев, С. Малазонія, Т. Новаченко, І. Тимошук, С. Харченко, в яких розглядаються організаційні аспекти самовиховання студентів, проблеми їх соціальної зрілості та самореалізації, становлення студентів як суб’єктів життєтворчості, виховання гуманістичних цінностей, формування здатності до свідомої саморегуляції.

Вітчизняні наукові дослідження останніх років здійснюються такими ученими, як І. Бех, Я. Галета, В. Радул, М. Вечірко, Ю. Іванова,

Л. Кашішевська, І. Краснощок, І. Лебедик, М. Лебедик, І. Торбенко, С. Харченко, Г. Яворська, у яких розглядаються організаційні аспекти самовиховання студентів, проблеми їх соціальної зрілості, самореалізації, самовизначення, позиції, становлення студентів як суб'єктів життєтворчості.

Мета статті – показати особливості професійного розвитку особистості в різних ситуаціях та за різних умов.

Виклад основного матеріалу дослідження. Будь-який процес реалізується за допомогою діяльності, тому особливої уваги потребують методологічні позиції розвитку професійних характеристик особистості. Діяльність – це один із важливих складників самореалізації та своїх цілей. За допомогою цілеспрямованих дій людина може відтворити та забезпечити задоволення своїх матеріальних та морально-психологічних потреб. Це один із компонентів самовиявлення. У діяльності людина створює зміст матеріальної та духовної культури, відтворює свої здібності в суспільстві, вносить та корегує те, що без її активності не існувало б в природі.

Особистість структурується й виявляється в її діяльності. Діяльність – це безперервний зв'язок людини із світом, це не пасивний процес, а активний, навмисно регульований, завдяки чому людина досягає свідомо поставленої мети, яка виникає внаслідок виявлення певної потреби.

Діяльність може сприяти найбільш повному розвитку внутрішнього світу особистості. Показником високого рівня діяльності є відповідність свідомого, цілеспрямованого, активного й творчого ставлення особистості до діяльності [10, с. 201].

Реалізація будь-якого виду діяльності забезпечується регуляцією, що характеризується специфічними для певного суб'єкта індивідуальними регуляторними особливостями [10, с. 209].

Індивід «будує» себе «як особистість за допомогою свідомості, суб'єктивно-діяльнісного володіння своїми здібностями та силами» [6, с. 234], засвоєнням «змісту суспільно розвинених здібностей і форм діяльності» та обміном «з іншими своєю індивідуальною діяльністю, що передбачає цим відповідні форми колективності й кооперації» [6, с. 286].

Суб'єкт соціальної діяльності проживає в просторі суспільства, де можна виокремити два підрівні: підрівень нормативних суспільних відносин й підрівень особистих моральних відносин. Залучення людини до нормативних суспільних відносин як громадянина, як представника етносу, як представника будь-якої

професії зумовлює громадянські, етнічні й професійні потреби. Необхідність творення умов життя спричиняє пізнавальну потребу із завданням формування образу світу, а особливі способи задоволення потреб «породжують» потребу в соціальному комфорті й спілкуванні [7, с. 6].

Дію пов'язано з процесом інтеріоризації та екстеріоризації, що покладено в основу формування первинних елементів мислення й є умовою формування смислів. У дії – початок рефлексів. Мислення – це теж діяльність. Мислення не здатність, а діяльність, що опосередковує розумову діяльність.

Види діяльності можуть бути різноманітними й гарантувати формування людини як особистості. До основних видів діяльності належать гра, навчання, праця, спілкування. Виокремлюють такі типи діяльності, як: духовно-пізнавальна, предметна, перетворювальна, соціальна, художньо-творча, комунікативна, споживча. Значення діяльності для людини важлива з позиції психіки, яка формується та виявляється в діяльності протягом життя. Про спрямованість індивіда (потреби, нахили, ідеали, бачення) дізнаються, аналізуючи її діяльність. Про сутність особистості, її характер дізнаються, вивчаючи та аналізуючи наслідки її діяльності. Людина може виявити в діяльності активність, пасивність, байдужість, абсолютну бездіяльність, навіть асоціальну поведінку.

Жоден вид діяльності не здійснюється в «чистому» виді, оскільки в кожному є й пізнання, і гра, і навчання, і спілкування. Однак кожний вид діяльності має загальну організаційно-психологічну структуру, за допомогою якої можна аналізувати ту чи ту дію, спостерігаючи відповідний результат.

Своїми реальними діями людина виокремлюється у взаємодії з навколишнім середовищем, перетворюючись, змінюючи свій внутрішній світ, свідомість, ставлення до інших людей та до себе, що відбивається в досвіді людини, виявляючись у саморозумінні своїх психічних особливостей.

Особистість – цілісність соціальних властивостей людини, продукт суспільного розвитку й залучення індивіда до системи соціальних відносин за допомогою активної предметної діяльності та спілкування.

Особистість – це людина, яка має свою індивідуальність, дотримується свого світогляду та слідує за ним, має ті якості, які відрізняють її від інших людей. Однак не кожному людину можна назвати особистістю, оскільки, маючи унікальність, людина не завжди може її правильно скерувати та визнати в собі. Індивідуальність не схожа на інші унікальні якості, притаманні людині, що відрізняють її

від інших індивідів.

Усвідомлене ставлення людини до своїх потреб і здібностей, потягів і мотивів поведінки, переживань і думок називають самосвідомістю особистості.

Знання та навички з різної діяльності не робить людину особистістю. Важливим фактором є те, що людина вкладає у свій розвиток, як вона змінюється, сприймає та віддзеркалює навколишнє середовище, за допомогою чого формує нові якості особистості.

За словами К. Хорні, у багатьох теоретичних доробках зазначається, що пізнати себе просто. Однак це ілюзія, до того ж, безумовно, шкідлива. Люди, що рухаються обіцянним легким шляхом, або невинувато відчують самовдоволення, уважаючи, що вони все про себе знають, або розчаруються, зіткнувшись із першими серйозними труднощами, і вирішують залишити пошук істини як невдячний. Подібного не трапиться, якщо людина знає, що самоаналіз – це важкий, поступовий процес, часом болісний і неприємний, що потребує всієї доступної конструктивної енергії.

Індивідуальний розвиток залежить не тільки від фактора соціальної дії-впливу, тобто від того, куди суб'єкта спрямовує соціум, а й від того, наскільки в нього збагачена генетична програма розвитку й передбачено можливості для того, щоб стати самим собою [3, с. 49].

Отримавши сприятливі засоби для визнання й збереження значущості власного соціального статусу, людина знаходить можливість виявити себе в непередбачуваних обставинах – у ситуаціях невизначеності й неповторності (самотність, втрата сенсу життя, страх смерті тощо). Ідеали, інтереси, мотиви вибудовуються в такій ієрархії:

1. Конкретні ідеали, що втілюються в конкретну людину (наприклад, у батька, учителя, кумира), повинні бути узагальнених форм ідеалізації – образи людей, яким притаманні ідеальні риси.

2. Різноманітні інтереси після стабілізації мають конкретизуватися суб'єктом.

3. Мотиви вчинків після невмілого встановлення зв'язків між діяльністю й особистісними якостями, ситуативним інтересом до власного та чужого внутрішнього світу мають активізувати процес самовиховання [16, с. 32–40].

Індивідуальний розвиток є органічно та природно біологічним і соціальним виявленням, що містить такі раціональні особливості життєдіяльності, як зародження, розвиток, безперервність, незворотність, фрагментацію й продуктивність [11].

Водночас особистість у повноті життєвих

взаємодій є суб'єктом власного розвитку і постійно шукає ті види діяльнісного ставлення до світу, у яких найповніше можуть виявитися і розвинутися його унікальні потенції. У процесі розвитку особистість переводить їх із несвідомого рівня на усвідомлений, тобто перетворюючи на реальну форму життєвих відносин, що дозволяє їй залучатися в нові життєві взаємодії і якісно перебудовувати вже наявні [1].

Самосвідомість розвивається в особистості через пізнання себе, своїх бажань, потреб, роз'яснення своїх думок, пізнання свого внутрішнього світу та поєднання його із зовнішнім, співіснування свого «Я» із навколишнім світом.

«Я–концепція» виникає в людини в процесі розгортання соціальної взаємодії як винятковий результат її культурного розвитку, відносно стійке й водночас піддатливе внутрішнім коливанням і змінам психічне утворення. Вона має значний вплив на перебіг життя людини від дитинства до глибокої старості, зумовлюючи той чи той вибір життєвого шляху та її власної долі загалом. Відтак первинна залежність «Я–концепції» від зовнішніх умов та обставин суспільного життя не підлягає сумніву, хоча зрозуміло, що з віком вона відіграє дедалі більш самостійну роль у житті людини [2, с. 16].

Так, Р. Стейнс вважає, що «Я–концепція» – це система уявлень образів і оцінок, що належать самому індивіду. Вона передбачає оцінні судження, які виникають унаслідок реакції індивіда на самого себе, а також уявлення про те, яким його бачать інші люди; останні й формують уявлення про те, яким хотів би бути і як повинен поводитись індивід [12].

Важлива функція «Я–концепції» – забезпечення внутрішньої узгодженості людини, відносної стабільності її поведінки, незважаючи на безперервний тиск проблемного світу. Розвиток особистості в усіх її окультурених формах (спілкування, поведінка, діяльність, вчинок) перебуває під визначальним ситуативним впливом «Я–концепції». Водночас і вона, структуруючись, інтегруючись та ускладнюючись із віком, формується під дією життя кожної людини, передусім у системі дитячо-батьківських взаєностосунків. Із словами «Я сам» чи «Я сама» «Я–концепція» стає активною, впливаючи на інтерпретацію ними соціального й власного пізнавального досвіду, на цілі й завдання, які вони ставлять перед собою, на відповідну систему очікувань, прогнозів майбутнього, оцінку своїх досягнень, а відтак на повнофункціональне самостановлення та самоствердження [2, с. 17].

«Я–концепції» притаманні три основні

структурні особливості:

1. Когнітивна – характеризує зміст уявлень про себе.

2. Самооцінка – ефективна оцінка цього уявлення, яка може мати різну інтенсивність, оскільки конкретні риси образу «Я» можуть спричинити більш-менш сильні емоції, пов'язані з їх прийняттям чи засудженням.

3. Потенційна поведінкова реакція, тобто ті конкретні дії, які можуть бути зумовлені образом «Я» і самооцінкою.

Інтегральне значення «Я-концепції» полягає в забезпеченні гармонії психічного світу людини, збалансованого становлення її особистості – індивідуальності. Це підтверджують окремі теоретичні підходи, постулюючи, що людина рухається шляхом досягнення максимальної внутрішньої злагоди й досягнення [2, с. 30].

Особистість обирає свій шлях спираючись на власні можливості, розцінюючи власні сили, знання та здобутки, які може втілити в діяльність через реалізацію своїх цілей, розвиваючи та удосконалюючи вже набуті навички, таким чином рухаючись до майстерності своїх умінь та отримуючи результат. У будь-якій діяльності основним наслідком є результат. З огляду на те, якою була поставлена мета та що людина хоче та може отримати в кінцевому наслідку, такий результат вона й отримає. Тому вибір професійного напрямку залежить від того, чого саме людина хоче отримати наприкінці.

Професійна діяльність – це спосіб самореалізуватися, відтворити своє бачення, прагнення, свої ідеї, своє «Я» в суспільстві та соціумі. Однак особистість не може розвиватися лише задля задоволення власних потреб. Діяльність повинна розвивати здатність до творчості, продуктивної діяльності, уміння усвідомлювати себе не лише в контексті суспільства, а й суспільство в контексті свого «Я», тобто, особистість має не тільки отримувати, а й віддавати натомість.

Професійна діяльність – особлива диференційована соціально значуща діяльність, яка потребує від людини відповідних навичок й особистісних якостей [8].

Основним складником суспільства є людина, тому залучення людини до різних соціальних сфер відбувається через різноманітні соціальні сфери – групи, інститути, організації та спільноти, прийняті в суспільстві норми та цінності. Так людина залучається до різних суспільних груп, які впливають на формування її особистості.

Соціалізація – це процес засвоєння й активного відтворення індивідом суспільного досвіду, унаслідок чого він стає особистістю та здобуває необхідні для життя серед людей

знання, уміння, навички, тобто здатність спілкуватися й взаємодіяти з ними в процесі розв'язання певних завдань [9, с. 7].

Соціалізація формується суспільством, його характеристиками й потребами. Зі змінами суспільства коригуються критерії та норми життєдіяльності особистості, а також умови її творчої самореалізації. Унаслідок впливу різних факторів відбувається подальший розвиток особистості й визначається специфіка становлення особистості як члена суспільства.

Процес соціалізації тісно пов'язаний із системами інформаційних обмінів між людьми. Задоволення інформаційних потреб забезпечує певний соціальний рівень, розвиває певні властивості особистості, що відбиваються в рівні її життєдіяльності в суспільстві. Інформація необхідна для адаптації, самовиявлення своїх здібностей та навичок, свого «Я» в структурі соціуму.

Процеси й результати соціалізації мають подвійний характер, оскільки соціалізована людина має відповідати нормам та стандартам суспільства і водночас не втрачати своєї індивідуальності. Нерідко трапляються випадки, коли людина настільки розчиняється в суспільстві, що виявляється не готовою до особистісної участі у важливих подіях та відстоювання своїх життєвих принципів.

Вибір професійної діяльності безпосередньо впливає на подальший розвиток особистості та її активну участь у суспільстві, тому що особистість більш точно виявляє свої можливості через працю. Вона характеризує людину з того боку, із якого вона себе виявляє та взаємодіє з навколишнім середовищем, через спілкування та взаємостосунки, через те, як вона себе позиціонує та виражає свою індивідуальність, зважаючи на різні фактори, що на неї впливають. Сукупність усіх провокацій від суспільства спрямовує особистість до того чи того вибору, або навпаки гальмує діяльність та спотворює уявлення про себе та свої можливості.

У певній діяльності особистість бачить можливості нових видів трудової діяльності, спрямованих на виявлення особистісних значень, важливих для людини в тій чи тій діяльності. У спілкуванні соціалізація збільшує коло співрозмовників, поглиблює його зміст та збагачує досвід індивіда, сприяє розумінню, покращує ставлення інших людей конкретно до себе та інших, як людей так і ситуацій, розвиває навички спілкування. Із позиції самосвідомості соціалізація формує в особистості власне «Я», допомагаючи знайти себе та виокремити з-поміж інших, оцінити власні соціальні залежності, ролі, навички та потреби.

Підґрунтя професійної діяльності треба розглядати в контексті розвитку особистості, на

підставі чого основу формування готовності до професійної діяльності розглядають не тільки як розвиток умінь та навичок, а й такий важливий компонент, як комплексна здібність. Комплексна здібність розуміється як утворення, що складається з мотиваційної та інструментальної позицій.

Про сформовану готовність можна говорити за умови розвинених якостей у суб'єкта емоційного ставлення, здатності спілкування, здатності адаптувати свою поведінку до будь-якої ситуації, мислення, уявлення, спостережливості, комунікативних умінь, емоційної стабільності, самоконтролю, доброти, ширості, наполегливості.

Професійна діяльність потребує від особистості сукупності якостей, які вимагає конкретна професія. Опанування професійними навичками залежить від вибору професії й професійної спрямованості.

Необхідно звернути увагу на чотири стадії розвитку професійного становлення особи, які розкривають суть цього процесу. Першою стадією визначають *формування професійних намірів* – усвідомлений вибір особистістю професії, зважаючи на свої індивідуальні особливості, де важливим критерієм у виборі професії слугує спрямованість особистості на певний предмет праці, який виявляється у її інтересах та захопленнях. Другою стадією є *професійне навчання* – оволодіння теоретичною та практичною частиною як важливим складником для майбутньої професії, формування професійно важливих якостей особистості, розвиток інтересу до обраної галузі. Основними новоутвореннями цього етапу є професійна спрямованість, духовна зрілість, готовність до професійної діяльності. Наступний етап – *професіоналізація*, що передбачає освоєння професії, отримання професійного досвіду, розвиток властивостей і якостей, необхідних для професійної майстерності. І нарешті *майстерність* – часткова або повна реалізація особистості в професійній діяльності, відтворення професійних здібностей на свій індивідуальний погляд діяльності. У процесі майстерності більше задоволення дає сама діяльність.

Будь-яка професійна діяльність – це складна потужна система, яка складається із безлічі компонентів, з-поміж яких слід виокремити такі: конструктивну (конструктивно-змістову, конструктивно-оперативну); (конструктивно-матеріальну); організаторську діяльність; комунікативну (за Н. Кузьміною) [5].

Будь-яка діяльність започатковується з мотиву та має свої цілі. Мета є усвідомленим результатом діяльності, тобто тим, що має бути досягнуто унаслідок діяльності. Якщо в

поведінці людини немає мотиву й мети, тобто людина не усвідомлює необхідності в поведінці й не усвідомлює того, що вона хоче досягти в результаті цієї поведінки, значить це не та форма поведінки, яка може бути названа діяльністю [4].

Трактування мотиву знаходимо в роботі С. Рубінштейна, який підкреслює, що будь-яка дія, прямує до певної мети, зумовлюється тими чи тими мотивами, що мотиви поведінки, якщо вони усвідомлюються діючим суб'єктом, є відбитком його спонукань [13, с. 443].

Згідно з С. Рубінштейном, інтерес – це мотив, який діє через свою усвідомлену вагомість й емоційну привабливість [13, с. 526].

У будь-якій діяльності основним висновком є наслідок. Особистість не може розвиватися лише задля задоволення власних потреб.

Водночас цілеспрямований акмеологічний вплив на компоненти суб'єктності дозволяють надати допомогу особистості в усвідомленні себе єдиним джерелом власних життєвих відносин і побудови акмеологічних життєвих відносин, продемонструвати можливість побудови таких відносин, що відповідають особистісним і професійним завданням, мотивувати особистість на формування акмеорієнтованого смислового вектора життєвого шляху [14].

Однією із потреб особистості є потреба знайти свій шлях, посісти своє місце в житті, мати значущість, виявляючи своє внутрішнє бачення. Конфлікт між потребою визначитися та бути відкинутим суспільством за те, якою ти є особистістю, страх нерозуміння себе, є однією із основних проблем становлення цілісної особистості.

Кожному індивіду притаманні власні, не від кого не залежні, внутрішні погляди та переконання, завдяки чому людина набуває ту визначальну якість, яка робить її унікальною та не схожою на інших.

Особистість завдяки різним способам діяльності виявляється та реалізує свій внутрішній світ, свої переконання та своє «Я» в суспільстві, чим змінює його та змушує цінувати її.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Для кожної людини важливо проявити себе та затвердити свою індивідуальність у соціумі. Соціум, в свою чергу, впливає на розвиток особистості та спрямовує самовияв у той напрямок, завдяки якому її «Я» буде у повній мірі реалізовуватися. Проявляти свою індивідуальність допомагають різні види діяльності, за допомогою яких людина має змогу демонструвати свої вміння та можливості. Самовиявлення – це здатність до

демонстрації свого «Я», власних думок, намірів, бачення та переконань.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Анцыферова Л. И. Психологическая опосредованность социальных воздействий на личность, ее развитие и формирование // Психологические исследования социального развития личности. М., 1991. С. 5–38.
2. Гуменюк О. Психологія Я–концепції. Т. Економічна думка, 2002. 186 с.
3. Дудко В. А.. Психологические основы процесса развития и преобразования личностистаття // Мир психологии, 2012. № 3.
4. Колесов В. И. Поведение человека в реализации уровня активности как целенаправленной деятельности // Научно-методический журнал, №2 (102). Москва, 2020. С. 89.
5. Кузьмина Н. В. Очерки психологии труда учителя. Психологическая структура деятельности учителя и формирование его личности. Изд-во Ленинг. ун-та, 1967.
6. Мамардашвили М. К. Как я понимаю философию.../ [сост. и предисл. Ю. П. Сенокосова]. М. : Прогресс, 1990. 368 с.
7. Радул В. В. Соціальна зрілість особистості: монографія. Харків: Мачулін, 2017. 442 с.
8. Радул В. В. Деякі аспекти професійної соціалізації вчителя // Шлях освіти, 2012. №3.
9. Радул В. В., Галета Я. В. Соціалізація особистості: навчальний посібник. Кіровоград: ФО-П Александрова М. В., 2013. 236 с.
10. Радул В. В. Соціально-професійні проблеми сучасної педагогічної науки: монографія / В. В. Радул. Харків: Мачулін, 2019. 332 с.
11. Райх В. Психология масс и фашизм. М. : АСТ, 2004. 539 с.
12. Роджерс К. Клиент-центрированная терапия. М. : Рефл-бук; К. : Ваклер, 1997. 320 с.
13. Рубинштейн, С. Л. Основы общей психологии. СПб. : Питер, 2001. 720 с.

EFERENCES

1. Antsyferova, L. Y. (1991). *Psikhologicheskaya oposredovannost' sotsialnykh vozdeistviy na lichnost', yeyo razvitiyei formirovaniye*. [Psychological Mediation of Social Influence on a Personality, Its Development and Formation]
2. Humeniuk, O. (2002). *Psykhoholiiia Ya-kontseptsii*. [Psychology of Self-concept].

3. Dudko, V. A. (2012). *Psikhologicheskiye osnovy protsessa razvitiya i preobrazovaniya lichnosti*. [Psychological Basics of the Personality Development and Transformation Process].

4. Kolesov, V. Y. (2020). *Povedeniye cheloveka v realizatsii urovnia aktivnosti kak tselenapravlennoy deyatel'nosti*. [Human Behaviour in Activity Level Implementation as a Purposeful Action]. Moskva.

5. Kuz'mina, N. V. (1967). *Ocherki psikhologii truda uchitelia. Psikhologicheskaya struktura deyatel'nosti uchitelia i formirovaniye ego lichnosti*. [Essays on Teacher's Labour Psychology. Psychological Structure of Teaching Activity and Teacher's Personality Formation]. Leningrad.

6. Mamardashvili, M. K. (1990). *Kak ya ponimayu filosofiyu...* [As I understand philosophy ...]. Moskva.

7. Radul, V. V. *Sotsialna zrilist osobystosti: monohrafiia* [Social Maturity of Personality: Monograph]. Kharkiv.

8. Radul, V. V. (2013). *Deiaki aspekty profesiinnoi sotsializatsii vchytelia*. [Some Aspects of the Teacher's Professional Socialisation]. Kiev.

9. Radul, V. V., Haleta, Ya.V. (2013). *Sotsializatsiia osobystosti: navchalnyi posibnyk*. [Socialisation of Personality: Textbook]. Kirovohrad.

10. Radul, V. V. (2019). *Sotsialno-profesiini problemy suchasnoi pedahohichnoi nauky: monohrafiia*. [Social and Professional Issues of the Modern Pedagogical Science]. Kharkiv.

11. Raikh, V. (2004). *Psikhologiya mass i fashizm*. [Psychology of Masses and Fascism]. Moskva.

12. Rodzhers, K. (1997). *Kliient-tsentrovana terapiia*. [Client-centred Therapy]. Kiev.

13. Rubinshtein, S. L. (2001). *Osnovy obshchei psikhologii*. [Basics of General Psychology]. Piter.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ГОРНАР Ірина Ігорівна – здобувач кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: дослідження особливостей соціально-професійного розвитку особистості.

GORNAR Iryna Igorevna – post-graduate student of the Department of Pedagogy and Education Management, Volodymyr Vinnichenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: research of features of social and professional development of personality.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2021 р.